

Vadlīnijas kultūras pasākumu un objektu piekļūstamībai

Saturs

IEVADS	1
VISPĀRĪGIE PRINCIPI	3
1. Kā izmantot šīs vadlīnijas.	3
2. Universālais dizains, vides pieejamība un saprātīgu pielāgojumu.	4
2.1. Universālais dizains (Universal Design):	4
2.2. Vides piekļūstamība (Accessibility):	4
2.3. Saprātīgs pielāgojums (Reasonable Accommodation):	4
3. Mērķgrupas un to galvenās vajadzības kultūras pasākumos un objektos	5
3.1. Kustību traucējumi (t.sk. riteņkrēslu, skūteru un staigāju lietotāji):	5
3.2. Redzes traucējumi (vājredzība un neredzība):	5
3.3. Dzirdes traucējumi (vājdzirdība un nedzirdība):	5
3.4. Kognitīvie un intelektuālās attīstības traucējumi:	6
3.5. Neirodažādība un psihosociālie traucējumi (autisms, trauksme u.c. mentālās veselības traucējumi):	6
3.6. Neredzamā invaliditāte (astma, alerģijas, sirds asinsvadu saslimšanas, hroniskas sāpes):	6
4. Vides un norises vietu tipoloģija vadlīnijās:	6
4.1. Stacionāras kultūras un skatuves mākslas celtnes (teātri, koncertzāles, kultūras centri, kinoteātri):	6
4.2. Muzeji, izstāžu zāles un mākslas galerijas:	7
4.3. Pielāgojamas iekštelpas un nestandarta lokācijas (sporta halles, bijušās ražotnes, angāri, noliktavas, industriālie centri):	7
4.4. Brīvdabas pasākumi un publiskā ārtelpa (parki, brīvdabas estrādes, pļavas, pilsētu laukumi, krastmalas):	7
I POSMS: INFORMĀCIJA (Pirms pasākuma)	7
1.1. Piekļūstamības informācija pasākumu paziņojumos un digitālajā vidē	7
1.2. Drukāto materiālu (plakātu, afišu, bukletu, programmu) teksta un vizuālā dizaina prasības	8
1.3. Alternatīvie formāti	9
II POSMS: BIĻETES (Biļešu iegāde un rezervācija)	9
2.1. Biļešu tirdzniecība internetā	9
2.2. Biļešu tirdzniecība klātienēs kasēs un biļešu automātos	10
III POSMS: NOKĻŪŠANA (Transports un piekļuves ceļi)	10
3.1. Autostāvvietas:	11
3.2. Sabiedriskais transports:	11
3.3. Piekļuves ceļi un ieejas zonas (ārtelpa):	12
3.4. Norāžu sistēma ārpusē:	12
IV POSMS: IEEJA (Iekļūšana ēkā)	12

4.1. Ieejas mezgls un sliekšņi:	12
4.2. Durvis un vārti:	13
4.3. Biļešu kontrole un turniketi:	13
4.4. Pūļa kontroles barjeras un norobežojumi brīvdabas pasākumos:	14
V. POSMS: NORISES VIETA UN PĀRVIETOŠANĀS (foajē, gaitenis,)	14
5.1. Gaiteni:	14
5.2. Vertikālā pārvietošanās ēkā	15
5.2.1. Pasažieru lifti:	15
5.2.2. Cēlējplatformas un pacēlāji:	16
5.2.3. Kāpnes:	16
5.2.4. Pandusi un uzbrauktuves iekšējās:	16
5.3. Pārvietošanās ceļi brīvdabas pasākumos	17
5.4. Skatītāju zāles stacionārās kultūras iestādēs (teātros, koncertzālēs, kinoteātros)	18
5.5. Skatītāju zāles pagaidu telpās (sporta hallēs, angāros, bijušajās rūpnīcās)	18
5.6. Tribīnes:	19
5.7. Skatītāju vietas brīvdabas pasākumos	19
5.8. Piekļūstamība skatuvei:	20
5.9. Muzeju ekspozīcijas piekļūstamība:	20
5.10. Navigācija	21
VI. POSMS: SATURS UN KOMUNIKĀCIJA (Pasākuma norise un ekspozīcija)	23
6.1. Fiziska piekļūstamība	23
6.2. Atbalsts cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem alternatīvie veidi	23
6.3. Atbalsts cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem - tehnoloģiskie risinājumi	24
6.4. Atbalsts cilvēkiem ar redzes traucējumiem alternatīvie veidi	25
6.5. Atbalsts cilvēkiem ar redzes traucējumiem - tehnoloģiskie risinājumi	25
6.6. Atbalsts cilvēkiem ar kognitīviem traucējumiem	25
VII. POSMS: PALĪGTĒLPAS UN ĒRTĪBAS	26
7.1. Kafējnīca, ēdināšanas zona	26
7.2. Piekļūstamas tualetes telpas pamatkritēriji un aprīkojums	26
7.3. Pagaidu tualetes brīvdabas pasākumos:	27
VIII. POSMS: DROŠĪBA UN EVAKUĀCIJA	29
8.1. Drošības un evakuācijas nodrošināšana	29
8.2. Rīcības protokols personāla rīcībai akūtās situācijās:	30
IX. POSMS: PERSONĀLS UN APKALPOŠANA	30
9.1. Personāla regulāra apmācība un izpratne par daudzveidību:	30

IEVADS

Ikvienam cilvēkam ir neatņemamas tiesības piedalīties kultūras un sabiedriskajā dzīvē — būt skatītājam teātra izrādē, klausītājam koncertā, dalībniekam konferencē vai apmeklētājam vērienīgā festivālā. Funkcionālie traucējumi vai invaliditāte nedrīkst kļūt par šķērslī šo tiesību īstenošanai. Piekļūstamība sniedzas tālāk par fizisku barjeru nojaukšanu: tā ir cieņas, iekļaušanas un patiesas empātijas apliecinājums, kā arī apzināta izvēle redzēt ikvienu kā līdzvērtīgu sabiedrības daļu.

Šīs vadlīnijas ir praktisks ceļvedis pasākumu organizatoriem, kultūras iestāžu darbiniekiem un norišu plānotājiem, palīdzot mērķtiecīgi, skaidri un pakāpeniski ieviest risinājumus, kas nodrošina pilnvērtīgu klātbūtni — ne tikai fizisku, bet arī informatīvu un emocionālu. Vadlīniju pamatā ir starptautiskie cilvēktiesību standarti un Latvijas nacionālais tiesiskais regulējums, kas palīdz izprast dažādu vajadzību ietekmi uz līdzdalību pasākumos.

Praksē ne vienmēr ir iespējams nekavējoties sasniegt ideālu rezultātu — vēsturisko telpu specifika, resursu ierobežojumi vai laikapstākļi brīvā dabā mēdz radīt neparedzētus šķēršļus. Šādos brīžos izšķiroša loma ir saprātīgiem alternatīvajiem risinājumiem. Piekļūstamības būtība nav tikai formāla tehniskā atbilstība, bet gan atvērta un elastīga attieksme:

- Ja pasākumā nav iespējams nodrošināt zīmju valodas tulku, risinājums ir reāllaika subtitri vai iepriekš sagatavots satura kopsavilkums.
- Ja nav pieejama stacionāra indukcijas cilpa, vājdzirdīgiem apmeklētājiem var piedāvāt portatīvos skaņas uztvērējus vai pastiprinātājus.
- Ja nav iespējas izveidot atsevišķu klusuma telpu, var iekārtot mierīgāku, no kairinājumiem brīvu atpūtas zonu.

Svarīgākais nav nevainojama punktu izpilde uz papīra, bet gan rūpība, elastība un ieinteresētība meklēt iespējas, lai ikviens apmeklētājs — neatkarīgi no kustību, redzes, dzirdes vai kognitīvām spējām — justos gaidīts, drošs un novērtēts. Piekļūstamība veido uzticamu tiltu starp cilvēku dažādību un vienlīdzīgām iespējām, palīdzot ne vien ievērot likuma prasības, bet soli pa solim radīt patiesi iekļaujošu kultūras telpu.

Šīs vadlīnijas kalpo kā atbalsta rīks, lai izvērtētu esošo situāciju, atpazītu barjeras un noteiktu skaidrus soļus pieejama, droša un visiem atvērta pasākuma veidošanā.

Vadlīnijas ir izveidotas tā, lai ikviens pasākuma organizators, muzeja vadītājs vai kultūras darbinieks tajā varētu viegli orientēties, piemērojot prasības gan stacionārām kultūras būvēm un muzejiem, gan pielāgojamām telpām (sporta hallēm, rūpnīcām), gan brīvdabas pasākumiem.

VISPĀRĪGIE PRINCIPI

1. Kā izmantot šīs vadlīnijas.

Šīs vadlīnijas ir veidotas kā praktisks darba rīks pasākumu rīkotājiem, kultūras iestāžu vadītājiem, telpu apsaimniekotājiem un apkalpojošajam personālam. Tās nav tikai teorētisku normu apkopojums, bet gan rīcības plāns, kas palīdz plānot, auditēt un pielāgot vidi un saturu no ieceres līdz pat pasākuma noslēgumam.

Vadlīniju pamatā ir apmeklētāja ceļa princips: Informācija → Biļetes → Nokļūšana → Ieeja → Norises vieta / Pārvietošanās → Saturs un komunikācija → Palīgtelpas → Drošība → Personāls.

Šāda pieeja aicina pasākuma organizatoru iziet cauri visam notikumam to skatot apmeklētāja acīm

Katrā apmeklētāja ceļa posmā tiek vērtētas dažādas vajadzības — cilvēku ar kustību, redzes, dzirdes, kognitīvajiem traucējumiem, kā arī senioru un ģimeņu ar maziem bērniem iespējas patstāvīgi saņemt pakalpojumu.

Vadlīnijas ļauj atlasīt tieši konkrētajam notikumam atbilstošos kritērijus neatkarīgi no tā, vai tā ir vēsturiska kultūras ēka, pielāgota rūpnieciska halle, muzeja ekspozīcija vai brīvdabas festivāls.

Vadlīnijas ir ieteicams izmantot trīs galvenajos posmos:

- a) Plānošanas fāzē: Definēt nepieciešamos tehniskos, informatīvos un personāla resursus (piemēram, zīmju valodas tulkus, subtitrus, indukcijas cilpas, pagaidu segumus) pirms pasākuma izziņošanas.
- b) Norises vietas sagatavošanā: Izmantot vadlīniju noslēgumā iekļauto kontrolesarakstu (checklist), lai veiktu objekta pārbaudi uz vietas un laikus novērstu šķēršļus.
- c) Alternatīvu apzināšana: Ja kādu prasību infrastruktūras vai budžeta dēļ nav iespējams izpildīt pilnā apmērā, vadlīnijas palīdz atrast līdzvērtīgu, saprātīgu alternatīvu risinājumu.

2. Universālais dizains, vides pieejamība un saprātīgu pielāgojumu.

Šajā nodaļā tiek aplūkoti trīs savstarpēji saistīti, taču atšķirīgi jēdzieni — universālais dizains, vides pieejamība un saprātīgs pielāgojums. Izprotot to atšķirības un praktisko nozīmi, kultūras darbinieki un pasākumu rīkotāji var mērķtiecīgāk izvēlēties piemērotākos risinājumus, nodrošinot, ka kultūras notikumi un telpas kļūst pašsaprotami atvērtas un pieejamas pēc iespējas plašākam sabiedrības lokam.

2.1. Universālais dizains (Universal Design):

- ✓ Tā ir pieeja un stratēģija produktu, vides, programmu un pakalpojumu veidošanai tā, lai tos pēc iespējas lielākā mērā un neatkarīgi varētu lietot visi cilvēki bez nepieciešamības veikt papildu adaptāciju vai radīt speciālu dizainu.
- ✓ Tas balstās uz principu par vienotu, kopīgu apmeklētāju plūsmu un telpu, kas ir vienlīdz ērta, droša un saprotama ikvienam neatkarīgi no vecuma, auguma vai funkcionēšanas spējām.
- ✓ Universālais dizains vienkāršo dzīvi visiem sabiedrības locekļiem un novērš nepieciešamību radīt atsevišķus, segregētus risinājumus šaurām personu grupām.

2.2. Vides piekļūstamība (Accessibility):

- ✓ Tā ir iespēja cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem (kustību, redzes, dzirdes vai uztveres) pārvietoties vidē, saņemt informāciju un izmantot pakalpojumus atbilstoši būves vai pasākuma funkcijai.
- ✓ Tradicionāli vides pieejamība bieži tiek nodrošināta, pielāgojot jau esošu, sākotnēji nepieejamu vidi — izbūvējot uzbrauktuves, uzstādot pacelājus, lifta iekārtas vai nodrošinot specifisku aprīkojumu personām ar invaliditāti.
- ✓ Lai gan pieejamība nodrošina piekļuvi un funkcijas izpildi, tā reizēm paredz atsevišķu, pielāgotu maršrutu vai risinājumu, kas atšķiras no pamatplūsmas.

2.3. Saprātīgs pielāgojums (Reasonable Accommodation):

- ✓ Tās ir nepieciešamās un atbilstošās izmaiņas vai korekcijas konkrētā, individuālā situācijā, ja tās neuzliek nesamērīgu vai nepamatotu slogu, lai nodrošinātu, ka persona ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem var īstenot savas tiesības un pamatbrīvības.

- ✓ **Saprātīgs pielāgojums** primāri attiecas uz viena konkrēta indivīda specifisku vajadzību risinājumu noteiktā vietā un laikā (piemēram, konkrētas darba vietas pielāgošana darbiniekam vai individuāla atbalsta nodrošināšana pēc iepriekšēja pieteikuma). Tas nav universāls visas publiskās telpas risinājums, bet gan elastīgs, individualizēts kompromiss gadījumos, kad vide vai pakalpojums vēl nav pilnībā universāli pieejams.

3. Mērķgrupas un to galvenās vajadzības kultūras pasākumos un objektos

Cilvēki ar invaliditāti un funkcionāliem traucējumiem neveido viendabīgu grupu — katram funkcionēšanas ierobežojuma veidam ir atšķirīgas prasības attiecībā uz fizisko vidi, informācijas sniegšanu un pakalpojuma organizāciju.

3.1. Kustību traucējumi (t.sk. riteņkrēslu, skūteru un staigulū lietotāji):

- **Fiziskā pieeja:** Vide bez līmeņu maiņām, pakāpieniem un sliekšņiem. Vietās ar augstuma starpību nepieciešamas normatīviem atbilstošas izbūvētas, lifti vai pacelāji.
- **Telpu gabarīti:** Pietiekams durvju vērtnes platums (vismaz 0,9 m) un gaitenju/eju platums (vismaz 1,2–1,5 m). Brīvs manevrēšanas un apgriešanās laukums vismaz $1,5 \times 1,5$ m diametrā pie durvīm, liftiem, tualetēs un ejās. Stikla vitrīnas ar drošības malām.
- **Sēdvietas un aprīkojums:** Horizontālas, fiksētas vietas zālēs un pie galdiem ar pietiekamu brīvo telpu kājām un ratiņkrēslam, kā arī iespēja blakus sēdēt asistentam.

3.2. Redzes traucējumi (vājredzība un neredzība):

- **Vizuālais kontrasts un apgaismojums:** Augsts gaismas atstarošanas kontrasts ($\geq 70\%$) starp tekstu un fona virsmu, kā arī telpas robežu, durvju ailu un mēbeļu kontrastējošs marķējums. Kāpņu pirmā un pēdējā pakāpiena spilgts, kontrastējošs marķējums un matētas, neatspīdošas virsmas.
- **Taktilā un audio navigācija:** Taktilās vadulas pieguļošā teritorijā uz ieeju, grīdā uz svarīgākajiem punktiem (ieeja, zāle, info punkts, labierīcības), brīdinājuma reljefa joslas pirms bīstamām vietām un kāpnēm, kā arī stāvu numuri Braila rakstā uz kāpņu margām.
- **Satura uztvere:** Audioapraksts (Audio Description) teātra izrādēm, kino un vizuālajiem materiāliem, reljefa taktilās kartes, 3D eksponātu modeļi un ieeja ar suni-pavadoni.

3.3. Dzirdes traucējumi (vājdzirdība un nedzirdība):

- **Vizuālā komunikācija:** Zīmju valodas tulka nodrošinājums pasākumos, sinhroni reāllaika subtitri video materiāliem un runām, kā arī dublēta vizuālā trauksmes signalizācija (mirgojošās gaismas) ārkārtas situācijās.
- **Akustiskās palīgtechnoloģijas:** Indukcijas cilpu sistēmas zālēs un pie apkalpošanas letēm, lai novērstu fona trokšņus dzirdes aparātu lietotājiem, vai individuālas klausīšanās palīgierīces.
- **Redzamība:** Rezervētas sēdvietas pirmajās rindās ar labu apgaismojumu, lai skaidri redzētu zīmju valodas tulku un runātāja lūpu kustības.

3.4. Kognitīvie un intelektuālās attīstības traucējumi:

- **Viegli uztverama informācija:** Visi materiāli, norādes un pasākumu programmas sagatavotas Viegļajā valodā (Easy-to-Read) — īsi teikumi, skaidri jēdzieni un saprotama struktūra.
- **Intuitīva orientēšanās:** Skaidra, loģiska un konsekventa norāžu sistēma ar starptautiski atpazīstamām piktogrammām, izvairoties no sarežģītas terminoloģijas vai mulsinošiem dizaina elementiem.

3.5. Neirodažādība un psihosociālie traucējumi (autisms, trauksme u.c. mentālās veselības traucējumi):

- **Sensorās pārslodzes mazināšana:** Klusuma telpas vai sensorās atpūtas zonas ar pieklusinātu apgaismojumu un zemāku trokšņu līmeni, kur patstāvīgi atgūt emocionālo līdzsvaru.
- **Brīdinājumi un paredzamība:** Savlaicīga informēšana par spēcīgiem sensorajiem kairinātājiem (stroboskopiem, pēkšņiem trokšņiem, skatuves dūmiem), kā arī skaidri definēta pasākuma norises gaita.

3.6. Neredzamā invaliditāte (astma, alerģijas, sirds asinsvadu saslimšanas, hroniskas sāpes):

- **Vides drošība un tīrība:** Telpas bez spēcīgiem ķīmiskiem aromātiem, smaržvielām un putekļiem, kā arī laba gaisa ventilācija un temperatūras kontrole.
- **Fiziskā atslodze:** Pieklūstamas atpūtas vietas ar soliņiem (ar roku balstiem un atzveltnēm) ik pēc 30–50 metriem un ēnojums āra pasākumos aizsardzībai no karstuma.
- **Pielāgotas labierīcības:** Pieejamas tualetes ar atbilstošu aprīkojumu personām ar stomu vai inkontinences līdzekļu maiņas vajadzībām.

4. Vides un norises vietu tipoloģija vadlīnijās:

Šajā nodaļā tiek definēti galvenie kultūras norišu un objektu tipi, ar kuriem ikdienā strādā pasākumu rīkotāji un kultūras darbinieki. Katram no šiem vides veidiem ir sava funkcionālā specifika, atšķirīgs apmeklētāju plūsmas raksturs un unikāli izaicinājumi, kas nosaka, kādi risinājumi būs jāpiemēro tālākajos apmeklētāja ceļa posmos.

4.1. Stacionāras kultūras un skatuves mākslas celtnes (teātri, koncertzāles, kultūras centri, kinoteātri):

- Tās ir speciāli būvētas vai pastāvīgi pielāgotas ēkas mākslas un skatuves norisēm, kurās apmeklētāju uzturēšanās notiek organizētās plūsmās noteiktos pasākumu laikos.
- Šai videi raksturīga fiksēta skatītāju sēdvietu struktūra (parters, balkoni, ložas), skaidri nodalīta skatuves un aizkulišu zona, kā arī noteikta apmeklētāju kustība caur vestibiliem, garderobēm un kuluāriem.
- Galvenais uzsvars šajā vidē tiek likts uz pastāvīgās arhitektoniskās bāzes kvalitāti, sēdvietu daudzveidību zālē un skatuves pieklūstamību.

4.2. Muzeji, izstāžu zāles un mākslas galerijas:

- Šīs telpas ir paredzētas patstāvīgai, individuālai vai nelielu grupu kultūras satura izzināšanai brīvā laika ritmā un dažādos dienas laikos.
- Atšķirībā no teātra vai koncerta šeit apmeklētājs pats nosaka savu kustības maršrutu, ātrumu un iedziļināšanās līmeni.
- Šīs vides būtība ir pastāvīga un daudzpusīga satura uztvere — eksponātu izvietojums dažādos augstumos, vitrīnu un stendu dizains, kā arī informācijas dublēšana dažādās maņu formās (taktili, audiāli, vizuāli un vieglajā valodā).

4.3. Pielāgojamas iekštelpas un nestandarta lokācijas (sporta halles, bijušās ražotnes, angāri, noliktavas, industriālie centri):

- Tās ir telpas, kuru sākotnējā funkcija nav bijusi kultūras norise, bet kuras tiek īslaicīgi transformētas koncertiem, izrādēm, festivāliem vai izstādēm.
- Šai videi raksturīga mainīga telpas arhitektūra, plaši atvērti laukumi bez iekšējā zonējuma, bieži vien industriāls grīdas segums un trūkstoša stacionārā apmeklētāju infrastruktūra.
- Galvenā specifika ir prasība pasākuma rīkotājam pašam no jauna izveidot visu pagaidu apmeklētāja ceļu — no drošiem pārvietošanās koridoriem un pagaidu sēdvietu sektoriem līdz mobilajām labierīcībām un akustiskajai pielāgošanai.

4.4. Brīvdabas pasākumi un publiskā ārtelpa (parki, brīvdabas estrādes, pļavas, pilsētu laukumi, krastmalas):

- Tie ir pasākumi, kas norisinās dabiskā vai pilsētas brīvā vidē bez pastāvīgām norobežojošām sienām un griestiem.
- Šai videi raksturīgs mainīgs reljefs, dabiski segumi (zāliens, smilts, grunts), atkarība no laikapstākļiem un plaša teritorija, kurā apmeklētāji pārvietojas lielās, brīvās plūsmās.
- Šīs vides būtība ir pagaidu piekļūstamības infrastruktūras nodrošināšana — pagaidu celiņu ieklāšana, paaugstinātu skatītāju platformu izbūve, teritorijas skaidrs zonējums, bīstamo reljefa vietu norobežošana un pārvietojamā servisa (tualešu, atpūtas zonu) integrēšana.

I POSMS: INFORMĀCIJA (Pirms pasākuma)

Apmeklētāja ceļš uz kultūras notikumu vienmēr sākas ilgi pirms ierašanās norises vietā — ar pirmo iegūto informāciju par pasākumu. Cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem savlaicīga, precīza un uzticama informācija ir galvenais priekšnosacījums, lai izvērtētu pasākuma piekļūstamību, saplānotu nokļūšanu un laikus pieteiktu nepieciešamo atbalstu.

1.1. Piekļūstamības informācija pasākumu paziņojumos un digitālajā vidē

- Skaidri un nepārprotami jānorāda, vai norises vieta ir pilnībā, daļēji piekļūstama vai nepiekļūstama, precizējot konkrētus risinājumus (piemēram, bezbarjeru ieeja, lifts, pielāgotas labierīcības, speciālas stāvvietas)

- Digitālajos paziņojumos un afišās jāizmanto starptautiski atpazīstami simboli (ratiņkrēsls, indukcijas cilpa, zīmju valoda, suņi-pavadoni).
- Obligāti jābrīdina par kairinātājiem — stroboskopiem, mirgojošām gaismām, dūmiem, kaļiem šāvieniem vai smagām satura tēmām.
- Tīmekļvietnēm jāatbilst pieklūstamības prasībām (WCAG 2.0 / EN 301 549; vai <https://www.varam.gov.lv/lv/vadlinijas-vienkarshotam-pieklustamibas-izvertejumam>), nodrošinot iespēju mainīt teksta izmēru, kontrastu un teksta nolasīšanu ar ekrānlasītāju programmām.
- Tiešā saziņa: Jānorāda konkrēta kontaktpersona, tālruņa numurs (ar iespēju sazināties arī ar SMS/WhatsApp) un e-pasts papildu jautājumiem vai asistenta pakalpojuma pieteikšanai.
- Skaidra norāde par emocionāli smagām, sensitīvām vai traumējošām tēmām (vardarbība, pašnāvība, nāve, asinis, kara ainas, seksuāla vardarbība, rupja vai diskriminējoša leksika, vulgāri/erotiski joki).

1.2. Drukāto materiālu (plakātu, afišu, bukletu, programmu) teksta un vizuālā dizaina prasības

- Drukātajiem publicitātes un informācijas materiāliem jābūt veidotiem tā, lai tie būtu uztverami cilvēkiem ar vājrredzību, krāsu uztveres traucējumiem, kognitīvām grūtībām, kā arī senioriem.
- Burtu izmērs un stils:
 - Bukletos, skrejlapās un programmās pamatteksta fonta izmēram jābūt vismaz 16–18 pt (aptuveni 5–6 mm).
 - Plakātos un afišās (lasīšanai no attāluma: burtu izmēram jābūt 24–36 pt vai lielākam atkarībā no plānotā lasīšanas attāluma).
 - Jālieto tikai vienkārši, skaidri salasāmi bezserifu (Sans-Serif) fonti, piemēram, *Arial*, *Verdana*, *Helvetica*. Jāizvairās no dekoratīviem, sašaurinātiem vai rokrasta šriftiem, kā arī no kursīva (*italic*).
 - Nedrīkst rakstīt visu tekstu ar lielajiem burtiem (*ALL CAPS*). Ja lielie burti tiek lietoti īsos virsrakstos, jāpalielina atstarpes starp burtiem.
- Gaismas atstarošanas kontrasts (LRV):
 - Gaismas atstarošanas kontrastam starp tekstu un fona virsmu jābūt vismaz 70%.
 - Ieteicams izmantot tumšus burtus uz gaiša fona vai gaišus burtus uz tumša fona (vislabāk uztverami: balts vai dzeltens uz melna/tumši zila fona; melns uz balta vai dzeltena fona).
 - Jāizvairās no problemātiskām krāsu kombinācijām: dzeltena/pelēka, dzeltena/balta, sarkana/zaļa, sarkana/melna, zila/zaļa.
 - Tekstu nedrīkst izvietot virs raiba fona attēla vai fotogrāfijas bez vienkrāsainas pamatnes joslas.
- Izkārtojums un kompozīcija:
 - Teksts vienmēr jālīdzina pie kreisās malas (nav ieteicams izmantot abpusējo izlīdzināšanu justify vai centrētu tekstu garās rindkopās).

- Jānodrošina pietiekams atstatums no malām un optimāla rindstarpa (1,5 rindu atstarpe).
- Svarīgākajai informācijai jābūt strukturētai īsās rindkopās vai punktos.
- Papīra un materiāla izvēle:
 - Drukātajiem materiāliem, plakātiem un stendiem jāizmanto gaismu neatstarojošs (matēts) papīrs vai materiāls, lai telpu apgaismojums vai saules stari neradītu apžilbinošus atspīdumus.

1.3. Alternatīvie formāti

- Sagatavot kopsavilkumu par pasākuma saturu un piekļūstamību vienkāršā, nepārprotamā valodā bez sarežģītiem terminiem.
- Pēc pieprasījuma jānodrošina pasākuma programmas vai bukleta versija lielajā drukā (vismaz 18 pt) vai Braila rakstā.
- Plakātos un drukātajos materiālos ieteicams iekļaut labi pamanāmu QR kodu ar teksta norādi, kas aizved uz digitāli piekļūstamu pasākuma aprakstu ar ekrānlasītāja atbalstu un audio failu.

II POSMS: BIĻETES (Biļešu iegāde un rezervācija)

Biļešu iegāde un vietu rezervācija ir pirmais praktiskais solis, kurā apmeklētājs tieši saskaras ar pasākuma organizāciju un pieejamajiem pakalpojumiem. Lai nodrošinātu patiesi iekļaujošu pieredzi, biļešu iegādes procesam — gan digitālajā vidē, gan klātienēs kasēs — jābūt vienkāršam, saprotamam un vienlīdz piekļūstamam ikvienam.

Šajā nodaļā ir apkopotas prasības un risinājumi pielāgotu sēdvietu un stāvvietu plānošanai, bezmaksas vai atvieglotu biļešu nodrošināšanai asistentiem un pavadoniem, kā arī skaidrai piekļūstamības informācijas atspoguļošanai tirdzniecības platformās. Pārdomāta biļešu sistēma sniedz drošības sajūtu, ļauj laikus izvēlēties sev piemērotāko vietu dažādās cenu kategorijās un garantē cieņpilnu piekļuvi kultūras notikumam

2.1. Biļešu tirdzniecība internetā

- **Digitālā piekļūstamība un ekrānlasītāju atbalsts (redzes traucējumi):**
 - Tīmekļvietnei un biļešu iegādes platformai jāatbilst piekļūstamības standartiem (WCAG / EN 301 549), nodrošinot pilnu navigāciju ar tastatūru un ekrānlasītāju savietojamību.
 - Zāles un sēdvietu izvēles shēma nedrīkst būt tikai grafisks vai vizuāls attēls bez teksta alternatīvas — jāpiedāvā vienkārša teksta izvēlne sēdvietu atlasei.
 - Jānodrošina augsts krāsu kontrasts ($\geq 70\%$) un iespēja mainīt burtu izmēru.
- **Skaidrs vietu un cenu marķējums (kustību un dzirdes traucējumi):**
 - Sēdvietu plānā ar starptautiskajām piktogrammām skaidri jāapzīmē ratiņkrēslu vietas, vietas asistentiem/pavadoniem, kā arī sēdvietas ar labu skatu uz zīmju valodas tulku vai subtitriem.
 - Pielāgotajām vietām jābūt pieejamām dažādās cenu un redzamības kategorijās, nevis tikai dārgākajā vai lētākajā sektorā.

- **Rezervācija asistentiem un pavadoņiem:**
 - Jānodrošina iespēja tiešsaistē bez maksas vai ar atvieglojumu reģistrēt blakussēdošā asistenta/pavadoņa biļeti, paredzot skaidru atzīmi un saprotamus nosacījumus.
- **Vienkārša valoda un kognitīvā pieklūstamība (intelektu traucējumi, neiroduzādība):**
 - Pirkuma soļiem jābūt secīgiem, bez laika ierobežojuma taimera radīta spiediena vai ar iespēju pagarināt sesiju.
 - Informācijai par biļešu saņemšanu un noteikumiem jābūt izklāstītai Viegļajā valodā bez juridiskas terminoloģijas.

2.2. Biļešu tirdzniecība klātienē kasēs un biļešu automātos

- **Fiziskā pieeja un letes augstums (kustību traucējumi):**
 - Ieejai kasu zonā jābūt bez sliekšņiem vai ar atbilstošu uzbrauktuvi (slīpums līdz 5–8%).
 - Vismaz vienai kases letei vai apkalpošanas vietai jābūt pazeminātai (0,75 – 0,85 m augstumā no grīdas, ar brīvu vietu zem letes vismaz 0,70 m augstumā un 0,60 m dziļumā), lai cilvēks ratiņkrēslā varētu brīvi piebraukt un veikt norēķinus.
 - Pirms kases jānodrošina brīvs manevrēšanas laukums vismaz 1,5 m diametrā.
- **Akustiskās un saziņas tehnoloģijas (dzirdes traucējumi):**
 - Ja kasi no apmeklētāja atdala stikla siena vai aizsargstikls, kases vietai obligāti jābūt aprīkotai ar divvirzienu sarunu iekārtu (mikrofonu un skaļruni) un iebūvētu indukcijas cilpu (T-Coil).
 - Pie kases jāizvieto skaidra norāde par indukcijas cilpas pieejamību.
 - Jābūt pieejamai iespējai sazināties rakstiski (planšete, papīrs un pildspalva).
- **Vizuālā un taktilā informācija (redzes traucējumi):**
 - Līdz kasei un biļešu termināļiem no ieejas jāved taktilo vadu līnijām grīdā.
 - Norēķinu karšu termināļi (POS termināļi) nedrīkst būt novietoti augstāk par 0,80 m, un to taustiņiem jābūt ar reljefu/taktilu marķējumu (skārienjutīgie ekrāni bez taustes atgriezeniskās saites nav pieklūstami).
 - Cenrāžiem un zāles plāniem jābūt lielā drukā (vismaz 16–18 pt), ar augstu kontrastu ($\geq 70\%$) un matētu, neatspīdošu virsmu.
- **Rindu regulēšanas un biļešu automāti:**
 - Rindu numuriņu termināļu un biļešu pašapkalpošanās kiosku ekrānam un pogām jāatrodas 0,90 – 1,20 m augstumā no grīdas.
 - Rindu izsaukuma sistēmai jānodrošina dublēta informācija: gan vizuāls ekrāns ar lieliem cipariem, gan skaidrs balss paziņojums.
- **Personāla sagatavotība:**
 - Kases darbiniekiem jābūt apmācītiem komunikācijā ar cilvēkiem ar dažādiem traucējumiem, jāprot paskaidrot atbalsta iespējas objektā un piedāvāt piemērotākās vietas zālē.

III POSMS: NOKĻŪŠANA (Transports un piekļuves ceļi)

Šajā nodaļā ir apkopotas prasības un risinājumi drošas, nepārtrauktas un ērtas piekļuves infrastruktūras izveidei. Tā aptver specializēto autostāvvietu plānošanu, savienojumu ar sabiedrisko transportu, bezbarjeru gājēju maršrutu nodrošināšanu dažādās vidēs, kā arī saprotamu un

pamanāmu norāžu izvietojumu. Pārdomāts piekļuves ceļš noņem lieku spriedzi un garantē, ka ikviens apmeklētājs var patstāvīgi, droši un cieņpilni sasniegt kultūras notikuma norises vietu.

3.1. Autostāvvietas:

- Standarta pielāgotās stāvvietas minimālais platums ir 3,5–3,6 metri, bet garums — vismaz 5,0 metri. Papildu platums (vismaz 1,2–1,5 m starp transportlīdzekļiem) nepieciešams, lai varētu pilnībā atvērt durvis un droši izkāpt vai izcelt ratiņkrēslu. Mikroautobusiem ar aizmugurējo pacelēju stāvvietas garumam jābūt vismaz 7,0 metriem.
- Cilvēkiem ar invaliditāti jānodrošina vismaz viena vieta, ja kopējais stāvvietu skaits ir līdz 10. Ja paredzēts vairāk par 10 vietām, paredz vismaz vienu pielāgotu stāvvietu uz katrām 20 vietām. Kultūras un publiskos pasākumos ieteicams paredzēt 5–10% no kopējā stāvvietu skaita, bet ne mazāk kā divas vietas pie katra objekta.
- Stāvvietas izieto maksimāli tuvu ieejai objektā, vēlams ne tālāk par 25–50 metriem. No stāvvietas līdz ieejai jānodrošina tiešs, drošs un bezšķēršļu ceļš, izvairoties no nepieciešamības pārvietoties aiz citu novietoto automašīnu aizmugures. Ja attālums pārsniedz 25 metrus, ceļā vēlams paredzēt atpūtas vietu ar soliņu.
- Autostāvvietas virsmai jābūt stingrai, līdzenai, cietai un jebkuros laikapstākļos neslīdošai (asfalts, betons, gluds bruģis bez dziļām šuvēm vai stingrs zāliena režģis). Nedrīkst izmantot irdenu granti, oļus, šķeldu, mīkstu grunti vai nelīdzenas akmens plāksnes, kurās var iestrēgt ratiņkrēsla riteņi vai spieķis.
- Stāvvietas garenvirziena un šķērsvirziena slīpums nedrīkst pārsniegt 2–3%, lai novērstu ratiņkrēsla patvaļīgu aizribošanu iekāpšanas vai izkāpšanas laikā.
- Pārejā no autostāvvietas uz ietvi vai gājēju celiņu apmales augstumam jābūt nolaistam vienā līmenī ar brauktuvi vai aprīkotam ar nelielu lokālo nobrauktuvi (slīpums līdz 5–8%).
- Katra speciālā stāvvietā jāapzīmē divējādi: ar vertikālo ceļa zīmi (P zīme ar ratiņkrēsla simbolu) vismaz 1,20 metru augstumā no zemes un skaidri saredzamu horizontālo marķējumu uz seguma (starptautiskais piekļūstamības simbols).
- Ja stāvvietas no iebrauktuves nav tieši saskatāmas, pie iebraukšanas stāvlaukumā izieto virziena rādītājus.

3.2. Sabiedriskais transports:

- Pasākuma programmā, tīmekļa vietnē un biļešu iegādes vietā obligāti jānorāda informācija par sabiedriskā transporta pieejamību: Tuvākās sabiedriskā transporta pieturvietas un to attālums līdz pasākuma ieejai.
- Vai ceļš no pieturas līdz pasākumam ir bez barjerām un piemērots ratiņkrēslu lietotājiem.
- Ja reģionālajā satiksmē visi reisi nav automātiski pielāgoti, jānorāda tālruņa numurs un kārtība, kādā persona ar kustību traucējumiem var laikus (parasti 48–72 stundas iepriekš) pieteikt pielāgotu transportlīdzekli.

3.3. Piekļuves ceļi un ieejas zonas (ārtelpa):

- Gājēju celiņu platums (vismaz 1,2–1,5 m divvirzienu kustībai) un segums (ciets, ciets zāliens/bruģis, nav irdenu oļu vai mīkstas smilts). Vienmērīgs, neslīdošs un stabils segums (izvairīšanās no šķēršļiem, plaisām, kāpnēm bez alternatīvas);
- Slīpuma ierobežojums (uzbrauktuvei — līdz 6–8 %, šķērsslīpums – 3%);
- Pagaidu segumu (koka laipu, plastmasas/metāla celiņu) izmantošana brīvā dabā vai rūpnieciskās teritorijās.
- Nav pār ceļu pārliekušies krūmu vai koku zaru, kas varētu būt traumatiski neredzīgiem cilvēkiem.
- Pietiekams apgaismojums, lai ceļš būtu drošs arī vājredzīgām personām;
- Drošas pārejas pār brauktuvēm ar pazeminātām apmalēm un taktiliem marķējumiem

3.4. Norāžu sistēma ārpusē:

- Pārredzama, kontrastējoša un izgaismota norāžu sistēma no transporta mezgliem līdz norises vietai.
- Skaidras, kontrastējošas krāsas, pietiekams izmērs, salasāms fonts; Izvietojums: loģiskos maršruta punktos (no stāvvietām, sabiedriskā transporta pieturām, tuvākajām ielām līdz ieejai);
- Papildu informācija: piktogrammas, starptautiski saprotami simboli; Taktilie un Braila norāžu elementi — personām ar redzes traucējumiem; Audiovizuālās norādes — pēc iespējas papildinātas ar skaņas vai digitāli pieejamu informāciju;
- Apgaismojums nodrošina norāžu salasāmību arī diennakts tum

IV POSMS: IEEJA (Iekļūšana ēkā)

4.1. Ieejas mezgls un sliekšņi:

- Piekļūstama ieeja ir tāda, kura ir vienā līmenī ar ietvi vai ir uzbrauktuve, vai pacēlājs. Durvju platums nav mazāks par 80 cm un pirms durvīm ir vismaz 150 cm brīvs, horizontāls manevrēšanas laukums.
- Uzbrauktuves slīpums nepārsniedz 8% (vēlams 5%).
- Pie pacēlāja ir informācija, kā lietot patstāvīgi vai izsaukt palīdzību.
- Ja ēkai ir vairākas ieejas, tad vismaz viena ir piekļūstama un uz to ir norādes.
- Sliekšņu augstuma ierobežojums (maksimums 15 mm ar noapaļojumu).

Nešana pa kāpnēm nav pieļaujama!

4.2. Durvis un vājtverī:

- Publisku telpu durvju un galveno ieejas durvju brīvajam platumam jābūt vismaz 0,90 metriem (minimālais pieļaujamais platums atsevišķos gadījumos — 0,80 metri), Durvju vārtnei jāspēj atvērties vismaz 90° leņķī. Šāds platums nodrošina brīvu un drošu izklūšanu cilvēkam ratiņkrēslā, personai ar kruķiem, bērnu ratiņiem, kā arī neredzīgam cilvēkam, kas pārvietojas kopā ar suni-pavadoni vai asistentu.
- Ja pie ieejas ir kāpnēs, lai nodrošinātu orientēšanos un drošību cilvēkiem ar redzes traucējumiem, kāpnēm un sliekšņiem jābūt aprīkotiem ar kontrastējošām brīdinājuma līnijām. Šie vizuālie marķējumi palīdz uztvert augstuma maiņas un novērš kritienu vai klupšanu.
- Lai nodrošinātu drošu pārvietošanos visiem lietotājiem, jo īpaši cilvēkiem ar redzes, kustību vai līdzsvara traucējumiem, kāpnēm jābūt no neslīdoša materiāla vai aprīkotām ar pretslīdes joslām, kas vienlaikus kalpo arī kā kontrastējošas brīdinājuma līnijas.
- Publiskās ēkās apmeklētājiem paredzētās ieejas ieteicams aprīkot ar bezkontakta vai automātiskajām durvīm. Durvīm atvērtām jānofiksējas vismaz uz 15 sekundēm (minimālais aizvēršanās pauzes sliekšnis — 5 sekundes), lai lēni staigājoši cilvēki, seniori un personas ar staiguljiem vai ratiņkrēsliem paspētu droši šķērsot ieeju bez sadursmes riska.
- Durvju mehāniskās atvēršanas slodze nedrīkst pārsniegt 2 kg (roktura uzspiediena spēkam nevajadzētu pārsniegt 1 kg), lai durvis bez pūlēm varētu atvērt gados vecāki cilvēki, bērni vai cilvēki ar ierobežotu roku kustību spēku.
- Durvju rokturi izvieto 0,90 metru augstumā no grīdas līmeņa. Jāizvēlas ergonomiski sviras tipa rokturi (L-veida), kas ir viegli nospiežami ar elkoni vai aizvērtu dūri; nav pieļaujami apaļie, pagriežamie rokturi.
- Abpus ieejas durvīm (gan ārpusē, gan iekšpusē, kā arī starp dubultajām durvīm) jānodrošina horizontāls brīvs manevrēšanas laukums vismaz 1,50 × 1,50 metri diametrā.
- Virpuļdurvis nedrīkst būt vienīgais ieejas ceļš ēkā. Līdzās virpuļdurvīm obligāti jāparedz atsevišķa ieeja ar vienkārši veramām durvīm bez sliekšņa, kuru brīvais platums ir vismaz 0,90 metri. Ja tiek lietotas virpuļdurvis, tām jābūt aprīkotām ar apturēšanas mehānismu un speciāli marķētu pogu, kas ļauj samazināt rotācijas ātrumu.
- Lai novērstu trauma gūšanas un sadursmes risku, stiklotajām durvīm un vienlaidu stikla šķērssienām jābūt izgatavotām no droša (rūdīta vai armēta) stikla. Stiklotās virsmas obligāti jāmarķē ar spilgtu, necaurspīdīgu un kontrastējošu joslu (vismaz 0,10 metru platumā visā konstrukcijas platumā) trīs augstumos no grīdas: 0,35 m, 1,40 m un 1,60 m. Šis marķējums ir kritiski svarīgs vājredzīgiem cilvēkiem, bērniem, kā arī ikvienam apmeklētājam mainīgos gaismas apstākļos. Durvīm, to aplodām un rokturiem krāsas ziņā izteikti jākontrastē ar apkārtējo sienu un grīdu.

4.3. Biļešu kontrole un turniketi:

- Standarta rotējošie turniketi (trīsstieņu, pilna auguma rotoru) nav piemēroti cilvēkiem ratiņkrēslā, personām ar staiguljiem, kruķiem, bērnu ratiņiem vai suni-pavadoni.

- Līdzās standarta turniketiem obligāti jānodrošina vismaz viena plata, pieklūstama kontroles eja ar veramiem vārtiem vai brīvu caurstaigājamu joslu, kuras platums ir vismaz 0,90 metri (ieteicams 1,00–1,20 metri).
- Pieklūstamajai kontroles vietai jābūt skaidri apzīmētai ar starptautisko pieklūstamības simbolu.
- Biļešu un karšu skeneriem, viedtālrunu lasītājiem vai svītrkodu termināļiem jāatrodas sēdus un stāvus ērti sasniedzamā augstumā — 0,75–0,90 metru robežās no grīdas (ne augstāk par 1,10 metriem).
- Skenera platformai jābūt ar kontrastējošu marķējumu un viegli saskatāmai vājredzīgiem apmeklētājiem.
- Biļetes nolasīšanas apstiprinājumam jābūt dublētām — gan ar skaidru skaņas pīkstieni, gan ar vizuālu gaismas indikatoru (piemēram, zaļa gaisma).
- Pirms un pēc kontroles punkta vai turniketa jānodrošina brīvs, horizontāls laukums vismaz $1,50 \times 1,50$ metri manevrēšanai.
- Kontroles zonā nedrīkst būt sliekšņu vai grīdas stiprinājumu stienus, kas paceļas virs zemes līmeņa vairāk par 15 mm. Pagaidu pasākumos kabeļiem un stiprinājumiem jābūt nosegtiem ar lēzeniem aizsargiem.
- Pie pieklūstamās kontroles ejas vienmēr jābūt klātesošam personāla darbiniekam, kurš uzrauga vārtu atvēršanu, nepieciešamības gadījumā palīdz noskenēt biļeti un sniedz ātru atbalstu bez kavēšanās un liekas uzmanības piesaistīšanas.

4.4. Pūļa kontroles barjeras un norobežojumi brīvdabas pasākumos:

- Ja pirms biļešu kontroles tiek veidoti plūsmas virzīšanas koridori (rindas ar lentām vai metāla barjerām), to iekšējam platumam jābūt ne mazākam par 1,20 metriem, bet pagriezienu vietās — vismaz 1,50 metriem, lai ratiņkrēsla lietotājs varētu brīvi izbraukt zīgzaga trajektoriju.
- Norobežojošajām barjerām un žogiem pašā apakšā — ne augstāk kā 30–35 cm robežās no zemes — ir jābūt stingram apakšējam šķērsim, dēlim vai aizsargmalai, lai to var sajūst neredzīgs cilvēks ar balto spieķi

V. POSMS: NORISES VIETA UN PĀRVIETOŠANĀS (foajē, gaitenis,)

5.1. Gaiteni:

- Gaiteni un galveno pārvietošanās ceļu no mēbelēm brīvajam platumam jābūt vismaz 1,50 metriem, nodrošinot iespēju ratiņkrēsla lietotājam ērti izmainīties ar citu apmeklētāju. Vienvirziena kustības ejām minimālais pieļaujamais platums ir 0,90–1,20 metri.
- Vietās, kur mainās pārvietošanās virziens, pie durvīm un koridoru krustojumos jānodrošina brīvs manevrēšanas un apgrīšanās laukums vismaz $1,50 \times 1,50$ metri diametrā (komfortabli rotācijai vēlams 1,80 m).

- Telpās jābūt vienmērīgai, gludai un stingrai grīdai bez līmeņu starpībām. Grīdas seguma materiālam jābūt neslīdošam (ar pretslīdes koeficientu vismaz R10 ieejas un mitrajās zonās) un neatstarojošam.
- Telpu iekšienē nedrīkst būt sliekšņi; ja no tiem nav iespējams izvairīties, maksimālais augstums ir 15 mm ar noapaļotām malām.
- Paklājiem un grīdsegām jābūt stingri nofiksētām pie pamatnes, lai to malas nelocītos un neradītu pakļupšanas vai riteņu iestrēgšanas risku.
- Visiem priekšmetiem un konstrukcijām, kas atrodas zemāk par 2,10 metriem (piemēram, piekārtiem gaismekļiem, telpu norādēm, monitoriem vai kāpņu laidu apakšai), jābūt ar norobežojumu vai taktili uztveramu barjeru līdz 0,35 m augstumā no grīdas, lai neredzīgs cilvēks ar balto spieķi laikus sajustu šķērsli un nesavainotos.
- Pie sienām stiprināti elementi (ugunsdzēsāmie aparāti, plaukti, interjera objekti) nedrīkst izvirzīties pārvietošanās zonā; tos ieteicams iebūvēt nišās vai novietot ārpus galvenās plūsmas.
- Telpu robežām (grīdas un sienu salaidumiem), durvju ailām un mēbelēm ir skaidri jākontrastē savā starpā.
- Apgaismojumam jābūt vienmērīgam (vismaz 200–300 luksi vispārējās telpās), novēršot krasas ēnas, apžilbinošus gaismas avotus un atspīdumus uz grīdām vai stikla virsmām.
- Stikla sienām un vitrīnām telpā obligāti jābūt marķētām ar kontrastējošu joslu trīs augstumos (0,35 m, 1,40 m un 1,60 m).
- Lielās un atvērtās telpās ieteicams izmantot grīdā iestrādātas kontrastējošas taktilās vadulas, kas aizved līdz zālei, informācijas centram, liftam un labierīcībām.
- Pirms pakāpieniem vai citām bīstamām zonām 0,30–0,50 metru attālumā jāizvieto taktilā brīdinājuma josla visā ejas platumā.
- Plašās telpās un garos koridoros ik pēc 20–30 metriem vēlams nodrošināt sēdvietas vai atpūtas soliņus ar atzveltnēm un roku balstiem, atstājot blakus brīvu vietu ratiņkrēslam.
- Telpās jānodrošina laba ventilācija, piemērota temperatūra (18–22 °C) un jāizvairās no spēcīgi smaržojošiem augiem vai ķīmiskiem aromātiem, kas var izsaukt alerģiskas vai astmas reakcijas.

5.2. Vertikālā pārvietošanās ēkā

5.2.1. Pasažieru lifti:

- Publiskās būvēs, kas ir augstākas par vienu stāvu, visu stāvu apkalpošanai jānodrošina vismaz viens patstāvīgai lietošanai piemērots pasažieru lifts.
- Minimālie lifta kabīnes iekšējie izmēri ir 1,10 × 1,40 metri, bet durvju vārtes brīvais platums — vismaz 0,90 metri.

- Izsaukuma un vadības pogām jāatrodas 0,90–1,20 metru augstumā no grīdas, ar taktilu reljefu (izvirzījums vismaz 1 mm) un apzīmējumu Braila rakstā valsts valodā; gludi skārienjutīgie paneli bez taktilām norādēm nav pieļaujami.
- Kabīnē jānodrošina audio un vizuālā informācija (stāvs, kustības virziens, durvju darbība), drošības spogulis pie aizmugurējās sienas un horizontāla marga 0,90 m augstumā.
- Ja ēkā ir taktilās vadulas, tad tām jāved līdz liftam un pirms lifta durvīm jāizvieto taktilā brīdinājuma josla.

5.2.2. Cēlējplatformas un pacēlāji:

- Tiek izmantoti gadījumos, kad telpas ierobežojumu vai vēsturiskās arhitektūras dēļ nav iespējams izbūvēt liftu vai uzbrauktuvi.
- Vertikālās un diagonālās cēlējplatformas un pacēlāju minimālie izmēri publiskās būvēs ir 1,10 × 1,40 metri, durvju/vārtu platums vismaz 0,90 metri un celjspēja vismaz 300–350 kg.
- Pacēlājam vēlams patstāvīga vadība bez citas personas obligātas līdzdalības. Ja nepieciešama palīdzība, tai jābūt viegli pieejamai.
- Pirms uzbraukšanas un pēc nobraukšanas jānodrošina horizontāls manevrēšanas laukums vismaz 1,50 m diametrā.

5.2.3. Kāpnes:

- Pakāpieniem jābūt vienāda augstuma ar slēgta tipa pakāpieniem bez pārkares (snīpīša), aiz kā var aizķerties apavu purngals.
- Kāpņu sākumā un beigās 0,30–0,50 metrus pirms pirmā pakāpiena visā kāpņu platumā jāizveido vismaz 0,40 metrus plata taktilā brīdinājuma virsma.
- Pirmais un pēdējais pakāpiens (vēlams katrs pakāpiens) jāmarķē ar spilgtu, kontrastējošu un vismaz 5 cm platu svītru.
- Margas vēlams abās kāpņu pusēs un divos līmeņos (0,70 m un 0,90–1,10 m augstumā), un tām jāsniedzas 30 cm pāri pirmajam un pēdējam pakāpienam ar noapaļotiem galiem.
- Rokturim jābūt ar ērti aptveramu, noapaļotu profilu (optimālais šķērsriezuma diametrs ir 3,0 – 4,5 cm). □ Brīvajam atstatumam starp margas rokturi un sienu jābūt vismaz 5 cm (50 mm), lai roka varētu brīvi slīdēt visā kāpņu garumā bez pirkstu nobrāzuma riska
- Uz margu lenteriem pie pirmā un pēdējā pakāpiena iestrādā stāva numura taktilo apzīmējumu vai numuru Braila rakstā valsts valodā. □ Taktilajam uzrakstam jābūt izvietotam roktura iekšpusē vai augšpusē, kur tas ir dabiski sataustāms ar pirkstiem

5.2.4. Pandusi un uzbrauktuves iekštelpās:

- Pandusa platumam jābūt vismaz 1,0–1,2 metriem, ar neslidošu segumu un apmalēm visā garumā vismaz 0,10 metru augstumā.

- Slīpums nedrīkst pārsniegt 1:20 (5%); īsos posmos atkarībā no pārvaramā augstuma pieļaujams slīpums līdz 1:12 (8 %) retos 1:10 (10%).
- Rampas abās pusēs jābūt margām divos līmeņos (0,70 m un 0,90–1,10 m), ja rampas slīpums ir vairāk kā 5%.

5.3. Pārvietošanās ceļi brīvdabas pasākumos

- Iespēja brīvi pārvietoties pasākuma teritorijā. Izvietoti celiņi bez barjerām visā teritorijā (min. platums 1,5 m). Komunikāciju vadi ir pārklāti, tehnika ir izvietota ārpus skatītāju pārvietošanās ceļiem.
- Smilšu, zāliena, nelīdzena bruģa vai nestabila seguma posmos ir tiek izmantots pagaidu segums.
- Bīstamās vietas pasākumos brīvdabā tiek norobežotas.
 - (nepabeigtas vai pagaidu konstrukcijas,
 - skatuves, tribīnes,
 - tehnikas zonas,
 - teritorijas ar paaugstinātu vai pazeminātu reljefu bez norobežojuma (piemēram, grāvji, stāvas nogāzes),
 - ūdenstilpņu malas (upes, ezeri, jūra, baseini)
 - tehniskās zonas (elektrības skapji,
 - skaņas un gaismas tehnikas statīvi,
 - ģeneratori) vietas ar pagaidu klājumu, kas var būt nestabils,
 - vietas, kur tiek veikta smagās tehnikas vai transporta pārvietošanās)
- Bīstamo zonu norobežošanai nedrīkst izmantot tikai plastmasas norobežojošās lentas, jo tās nav pietiekams fizisks šķērslis un nespēj pasargāt no kritiena vai nejaušas ieiešanas bīstamā zonā. Jālieto cietas, stabilas un pašnesošas konstrukcijas — stingras sētas, aizsargmargas, barjeras vai metāla režģi. Barjeru apakšējai malai jābūt pietiekami zelai (ne augstāk par 30–35 cm no zemes), lai cilvēks ar balto spieķi to laikus uztvertu un neuzskrietu konstrukcijai virsū
- Norobežojumam jābūt pietiekami kontrastējošam un pamanāmam arī cilvēkiem ar redzes traucējumiem
- Tehniskie kabeļu izvadi, vadi, caurules un pagaidu stiprinājumi nedrīkst atrasties brīvi vaļēji uz apmeklētāju pārvietošanās ceļiem. Visiem vadiem jābūt ievietotiem speciālos, lēzenos kabeļu aizsargkanālos (aizsargtiltiņos ar lēzenu uzbrauktuves leņķi), kas neierobežo ratiņkrēsli, bērnu ratiņu kustību un nerada pakļupšanas risku
- Brīdināšanai jālieto starptautiski atpazīstamas piktogrammas kopā ar īsu, skaidru brīdinājuma tekstu vieglajā valodā.
- Zīmes jāizvieto tādā augstumā (ieteicams 1,20–1,50 m no zemes/grīdas), lai tās vienlīdz labi atrastos acu līmenī cilvēkiem gan stāvus, gan sēdus stāvoklī (piemēram, ratiņkrēslā vai skūterī).
- Pirms bīstamām vietām un līmeņu maiņām uz zemes jāizveido taktilās brīdinājuma joslas (reljefas pumpu plāksnes 0,40–0,60 m platumā), ko iespējams sajūst ar pēdu vai spieķi, bet kritiskos punktos jāparedz akustisks brīdinājums.

- Ja pasākums notiek krēslā vai naktī, visiem norobežojumiem, brīdinājuma zīmēm un kabeļu tiltiņiem obligāti jānodrošina pastāvīgs, atsevišķs apgaismojums vai atstarojošie elementi.
- Lai nodrošinātu atbalstu apmeklētājiem ar ierobežotu fizisko izturību lielās teritorijās, pie ieejas jānodrošina skaidri marķēts ratiņkrēslu un pārnēsājamo soliņu saņemšanas punkts. Informācijai par šo pakalpojumu un tā pieteikšanas kārtību obligāti jābūt laikus pieejamai pasākuma mājaslapā un biļešu iegādes vietā.

5.4. Skatītāju zāles stacionārās kultūras iestādēs (teātros, koncertzālēs, kinoteātros)

- Publisku pasākumu telpās vismaz 3% vietu no kopējā sēdvietu skaita jānodrošina personām ar funkcionāliem traucējumiem.
- Vietām jāatrodas uz stingras, pilnīgi horizontālas grīdas bez slīpuma.
- Vienai ratiņkrēsla vietai jānodrošina vismaz 1,20 m garš (ieteicams 1,40 – 1,50 m) un 0,90 m plats brīvs laukums.
- Pieklūstamajām vietām jābūt izklaidētām zālē dažādās cenu un redzamības kategorijās, nevis tikai pirmajā vai pēdējā rindā.
- Katrai ratiņkrēsla vietai tieši blakus jāparedz standarta sēdvietas asistentam vai pavadošajai personai.
- Daļai sēdvietu pie ejām (vismaz 5% sēdvietu) jābūt aprīkotām ar paceļamiem roku balstiem un papildu vietu kājām, lai tajās varētu ērti pārsēsties cilvēki ar kruķiem, ortozēm vai īslaicīgām traumām. Blakus šīm vietām jāparedz laukums (0,80 × 1,40 m) pārvietošanās palīgīdzekļa (staigulja, ratiņkrēsla) drošai novietošanai.
- Skatītāju zāles durvju ailu tīrajam platumam jābūt vismaz 1,20 metriem, bet vestibila vai kuluāru platumam pie zāles — vismaz 2,40 metriem.

5.5. Skatītāju zāles pagaidu telpās (sporta hallēs, angāros, bijušajās rūpnīcās)

- Pagaidu telpās bieži ir industriāls vai nelīdzens segums; pārvietošanās ejām un skatītāju vietām jābūt stingrām, līdzenām un neslīdošām.
- Visiem tehniskajiem kabeļiem un vadiem, kas šķērso skatītāju ceļus, jābūt nosegtiem ar lēzeniem aizsargtiltiņiem (kabeļu rampām ar slīpumu līdz 5–8%), lai tie nekļūtu par nepārvaramu sliekšni ratiņkrēsliem vai pakļūšanas risku neredzīgajiem.
- Transformējamie krēsli un soli obligāti jāsavieno un jānofiksē rindās, lai novērstu to nobīdīšanos vai apgāšanos pūļa kustības laikā.
- Brīvajam eju platumam starp pagaidu rindu blokiem jābūt vismaz 1,20 – 1,50 metriem, nodrošinot brīvu evakuāciju un manevrēšanu.
- Vietas personām ratiņkrēslos nedrīkst izvietot ejās vai evakuācijas ceļos.

- Ja zālē paredzētas stāvvietas vai horizontālas grīdas sēdvietas, aiz kurām skatītāji var piecelties kājās, personām ratiņkrēslos jāizbūvē paaugstināta skatītāju platforma ar tiešu redzamību uz skatuvi.
- Platformai jābūt aprīkotai ar drošības apmalēm (vismaz 10 cm augstumā), aizsargmargām (0,90 – 1,10 m) un normatīvu uzbrauktuvi (slīpums līdz 5–8%) vai sertificētu pacēlāju. Platformai jābūt tuvu piekļūstamai evakuācijas izejai.

5.6. Tribīnes:

- Vienai ratiņkrēsla vietai jānodrošina vismaz 1,20 m garš (ieteicams 1,40 – 1,50 m) un 0,90 m plats brīvs laukums. Ja līmeņu starpība starp sēdvietu rindām pārsniedz 0,45 metrus, gar rindas eju nepieciešama vismaz 1,10 metrus augsta aizsargkonstrukcija (marga), kas netraucē redzamību (priekšā sēdošajiem vēlams ap 0,60 – 0,80 m)
- Visiem pakāpieniem tribīnēs jābūt ar neslīdošu virsmu, un to malām jābūt marķētām ar kontrastējošu, spilgtu līniju.
- Sēdvietu numuriem jābūt vizuāli kontrastējošiem un ar taktilo/Braila virsmu.

5.7. Skatītāju vietas brīvdabas pasākumos.

- Pasākumos, kur skatītāji parasti stāv kājās pie skatuves, ratiņkrēslu lietotājiem un maza auguma cilvēkiem obligāti jāizbūvē paaugstināta skatītāju platforma ar tiešu, netraucētu skatu uz skatuvi.
- Platformas segumam jābūt cietam, līdzenam un ar pretslīdes virsmu.
- Platformai jābūt aprīkotai ar:
 - Drošības apmali visā perimetrā vismaz 0,10 m augstumā (novērš riteņu un spieķu noslīdēšanu).
 - Stingrām aizsargmargām 0,90–1,10 m augstumā, kuru dizains neaizsedz skatu sēdošam apmeklētājam.
 - Lēzenu uzbrauktuvi (slīpums vēlams 5–8%) ar abpusējām margām vai sertificētu pacēlāju.
- Ieteicams paredzēt nojumi aizsardzībai pret tiešiem saules stariem un lietu.
- Pielāgoto vietu skaitam jābūt proporcionālam pasākuma mērogam — vismaz 3% no paredzētā skatītāju skaita. bet ne mazāk kā 4–6 vietas lielos brīvdabas notikumos.
- Katrai personai ratiņkrēslā paredz vismaz 0,90 m platu un 1,20 – 1,40 m garu laukumu.
- Tieši blakus katrai ratiņkrēsla vietai jānodrošina stabils krēsls pavadonim vai asistentam.
- Teritorijā jāizvieto soliņi ar atzveltnēm un roku balstiem (sēdekļa augstums 0,45–0,50 m), lai atvieglotu piecelšanos senioriem un personām ar kustību traucējumiem.
- Blakus soliņam jāparedz brīva, līdzena vieta (0,90 × 1,40 m) ratiņkrēsla vai bērnu ratiņu novietošanai.

5.8. Piekļūstamība skatuvei:

- Kultūras un izklaides būvēs, kurās ir skatuve, nokļūšanai uz tās obligāti jāparedz patstāvīgai lietošanai piemērots risinājums — lēzena uzbrauktuve (slīpums līdz 5–8%), vertikālais pacelājs vai lifts.
- Piekļuvei uz skatuvi jābūt nodrošinātai gan no skatītāju zāles (lai apmeklētājs varētu piedalīties diskusijās, saņemt apbalvojumus vai uzstāties), gan no aizkulišu / mākslinieku telpu puses.
- Skatuves uzbrauktuvei jābūt aprīkotai ar drošības apmalēm (vismaz 0,10 m) un divu līmeņu margām, lai novērstu nobraukšanas risku.
- Uz skatuves jānodrošina brīva manevrēšanas telpa (1,50 × 1,50 m), pielāgojami vai bezvadu mikrofoni, kā arī atsevišķi izgaismota vieta zīmju valodas tulkam.

5.9. Muzeju ekspozīcijas piekļūstamība:

- Brīvais eju platums galvenajiem kustības ceļiem starp stendiem, vitrīnām un eksponātiem jābūt vismaz 1,50 metrus platiem (vietēji sašaurinājumi pieļaujami ne mazāk par 0,90–1,20 m).
- Zāļu galos un krustojumos jānodrošina brīvs manevrēšanas laukums vismaz 1,50 × 1,50 metri diametrā ratiņkrēsla pagriešanai par 360°.
- Vitrīnām un piekārtiem objektiem, kuru apakšējā mala ir zemāka par 2,10 metriem, jābūt norobežotām līdz 0,35 m no grīdas, lai neredzīgs cilvēks ar balto spieķi laikus sajustu šķērsli.
- Ekspozīciju zālēs regulāri jāizvieto sēdvietas un soliņi ar atzveltnēm un roku balstiem, kā arī jāpiedāvā viegli, pārnēsājami muzeja soliņi.
- Eksponāti, apraksti un vitrīnas jāizvieto augstumā no 0,75 līdz 1,20 metriem (optimālā redzamības ass no ratiņkrēsla un stāvus ir ap 1,00–1,40 m).
- Horizontālajām vitrīnām vēlams paredzēt brīvu nišu apakšā (vismaz 0,70 m augstumā un 0,60 m dziļumā), lai ratiņkrēslā sēdošs apmeklētājs varētu piebraukt tuvu klāt.
- Vitrīnām jāizmanto pretatspīduma (neatstarojošs) stikls, un apgaismojumam jābūt novietotam tā, lai tas neapžilbinātu un neradītu atspīdumus apmeklētāja acu līmenī arī ja apmeklētājs ir ratiņkrēslā.
- Sienas aprakstiem un anotācijām jāizmanto skaidri bezserifu fonti (Arial, Verdana, Helvetica); pamatteksta fontam jābūt vismaz 18–24 pt (īsām etiķetēm pie eksponāta ne mazāk par 16 pt).
- Kontrastam starp tekstu un fonu jābūt vismaz 70% (ieteicams tumšs teksts uz gaiša fona vai otrādi). Etiķetēm un plāksnītēm jābūt matētām, nevis glancētām.
- Tekstus uz horizontālām virsmām vēlams izvietot ar nelielu slīpumu (ap 30–45°), lai tie būtu ērti lasāmi gan stāvus, gan sēdus bez muguras liekšanas.

- Svarīgākajiem zāļu un tematisko bloku aprakstiem jānodrošina kopsavilkumi vieglajā valodā, izmantojot īsus teikumus un skaidrus jēdzienus.
- Nozīmīgākajiem eksponātiem, arhitektūras formām vai mākslas darbiem vēlam veidot taustāmas 3D kopijas, mēroga maketi vai reljefas grafikas, kuras atļauts aptaustīt.
- Taktilajiem elementiem jābūt papildinātiem ar paskaidrojošu tekstu reljefā un Braila rakstā, kā arī skaidru norādi "Drīkst aptaustīt".
- Lielās vai atvērtās zālēs grīdā jāiestrādā vadulas, kas aizved apmeklētāju no galvenās ieejas uz informācijas centru, taktilajiem punktiem un labierīcībām.
- Vēlams nodrošināt specializētu audio gidu ar detalizētu vizuālā satura audioaprakstu personām ar redzes traucējumiem.
- Visiem multimediju ekrāniem un video materiāliem ekspozīcijā jābūt aprīkoti ar sinhronizētiem subtitriem un videoierakstu ar zīmju valodas tulku.
- Audiopunktos, kasē un pie interaktīvajiem stendiem ar skaņu jāierīko lokālās indukcijas cilpas vājdzirdīgajiem.
- Skārienjutīgajiem ekrāniem jābūt dublētiem ar fiziskām pogām vai ekrānlasītāja funkcionalitāti, un to vadības zonai jāatrodas 0,80–1,10 m augstumā.
- Jāizvairās no krasām pārejām starp tumšām un spilgti izgaismotām zālēm. Brīdinošas norādes nepieciešamas pirms telpām ar zemu apgaismojumu.
- Jānovērš dažādu interaktīvo objektu skaņu pārklāšanās; ja telpā tiek izmantoti skaļi efekti vai interaktīvas skaņas, jābūt iespējai izmantot austiņas vai regulēt skaļumu.
- Ieteicams paredzēt kluso zonu apmeklētājiem ar sensoru jutīgumu vai autiskā spektra traucējumiem.

5.10. Navigācija

- Informācijai jābūt dublētai vismaz divos maņu kanālos — vizuāli, taktili (reljefs, Braila raksts) un/vai akustiski.
- Taktilās un Braila norādes jāizvieto vietās, kur tām dabiski var piekļūt ar roku (pie durvju rokturiem, margu sākumā/beigās, pie liftu pogām).
- Akustiskajiem signāliem (piemēram, liftos vai pie galvenajām ieejām) jābūt skaidriem, bet ne apdullinošiem.
- Lielās, atvērtās telpās (vestibilos, foajē, termināļos) nepieciešamas taktili sajūtamas vadulas grīdā, kas ved uz galvenajiem mezgliem: informācijas punktu, kasi, garderobi, liftu, pielāgotajām tualetēm un ieejām zālē.
- Pirms jebkura bīstama līmeņa krituma (kāpnēm, pandusiem, durvīm uz bīstamām zonām) 0,30–0,50 m attālumā visā platumā jāierīko taktilā brīdinājuma josla (ar reljefiem punktiem/pauguriņiem, vismaz 0,40 m platumā).

- Vadulām un brīdinājuma joslām jābūt ar izteiktu krāsu kontrastu pret apkārtējo grīdas segumu (vismaz 70% kontrasts).
- Pie sienām stiprinātām plāksnēm, zīmēm un stāvu plāniem jāatrodas 1,20–1,60 m augstumā no grīdas, lai tie būtu vienlīdz labi uztverami gan stāvošam cilvēkam, gan apmeklētājam ratiņkrēslā.
- Taktilās plāksnes un durvju zīmes jāizvieto pie sienas durvju roktura pusē 1,30–1,50 m augstumā (nevis uz pašas vērtnes, kas var pēkšņi atvērties un savainot pirkstus).
- Piekārtās norādes (virs eju asīm): Apakšējai malai jābūt vismaz 2,10–2,20 m augstumā, lai zem tām varētu brīvi pārvietoties bez sadursmes riska.
- Jāizmanto skaidri bezserifu fonti (Arial, Verdana, Helvetica) ar pietiekamu burtu retinājumu. Pamatnorādēm burtu augstumam jābūt vismaz 15–20 mm lasīšanai no 1–2 metru attāluma un lielākam pie griestu norādēm.
- Tekstam un piktogrammām jāveido vismaz 70% kontrasts ar fonu (tumšs uz gaiša vai gaišs uz tumša). Zīmju virsmai jābūt matētai, novēršot gaismas atspīdumus un apžilbināšanu.
- Jālieto universāli atpazīstami simboli (ratiņkrēsla ikona, dzirdes cilpa, Braila simbols, lifts, WC). Piktogrammai vienmēr jābūt papildinātai ar tekstuālu skaidrojumu valsts valodā.
- Dažādiem blokiem vai stāviem ieteicams izmantot vienotu krāsu sistēmu (piemēram, zils maršruts — Lielā zāle, zaļš — Kamerzāle, dzeltens — kases un garderobe).
- Apzīmējumiem jābūt konsekventiem visā maršrutā — nedrīkst mainīt telpas nosaukumu vai simbolu ceļā no ieejas līdz zālei.
- Krāsu kodēšanu nedrīkst izmantot kā vienīgo atšķirības zīmi — tā vienmēr jādublē ar skaidru tekstu vai formu cilvēkiem ar daltonismu.
- Pie galvenajām ieejām un kases zonā ieteicams novietot taktilo stāva plānu ar telpisku reljefu, paskaidrojumiem Braila rakstā un palielinātā šriftā.
- Plānam jābūt novietotam ar 30–45° slīpumu aptuveni 0,90–1,00 m augstumā, nodrošinot ērtu piebraukšanu ratiņkrēslā un dabisku roku pozu taustīšanai.
- Plānā obligāti jābūt marķētam punktam "Jūs atrodaties šeit", kā arī izejām un labierīcībām.
- Viedie QR kodi vai NaviLens birkas pie ieejām un krustojumiem, ko vājredzīgs cilvēks ar viedtālruni var noskenēt no attāluma, lai saņemtu audio norādes par pareizo virzienu.
- Digitālajos informācijas stendos (kioskos) jābūt pieejamai pogai ekrāna attēla nolaišanai zemāk (ratiņkrēsla lietotājiem) un liela kontrasta/audio nolasīšanas režīmam.

VI. POSMS: SATURS UN KOMUNIKĀCIJA (Pasākuma norise un ekspozīcija)

6.1. Fiziska pieklūstamība

- Ratiņkrēslu vietas nedrīkst izvietot pārmērīgi tuvu skatuvei, ja skatuves paaugstinājums liek apmeklētājam ilgstoši atliekt galvu uz augšu (vertikālajam skata leņķim uz skatuves centru nevajadzētu pārsniegt 30°). Optimālam attālumam no skatuves pirmās malas līdz pirmajai pielāgotajai rindai jābūt vismaz tādā pašā attālumā kā skatuves grīdas augstums, nodrošinot dabisku un ergonomisku redzes līniju.
- Jāizvairās no situācijas, kur ratiņkrēslu vietas tiek izvietotas tikai zāles pašās malās vai stūros ar asu leņķi pret skatuvi. Sānu skata leņķis nedrīkst pārsniegt 45°, lai neradītu pastāvīgu kakla un muguras sasprindzinājumu un nenocirstu skatuves dziļuma vai dekorāciju uztveri.
- Pielāgotajām sēdvietām jānodrošina netraucēts skats uz norises vietu pāri priekšā sēdošo galvām vai barjerām (arī brīžos, kad priekšā esošā publika pieceļas kājās, piemēram, koncertos). No šīm vietām jābūt pilnībā pārredzamam subtitru ekrānam, zīmju valodas tulkam un audioapraksta/prezentāciju vizuālajam materiālam.
- Ja pasākuma formāts paredz skatītāju iesaisti, balsošanu, jautājumu uzdošanu vai priekšmetu apskati, personālam jānodrošina, ka mikrofons vai interaktīvie rekvizīti ir fiziski aizsniedzami arī cilvēkam ratiņkrēslā vai apmeklētājam ar ierobežotu roku kustību apjomu.

6.2. Atbalsts cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem alternatīvie veidi

- Pirmajās rindās jārezervē sēdvietas ar tiešu skatu uz runātāju un skatuves zonu, nodrošinot labu apgaismojumu zīmju valodas tulkam un lūpu kustību nolasīšanai.
- Industriālajās hallēs ar augstu atbalsi, skaņas skaidrību var uzlabot ar akustiskajiem aizkariem vai starpsienām.
- Izveidot strukturētu lugas vai koncerta aprakstu, kur katra aina ir aprakstīta secīgi: kas ienāk, kāds ir sarunas vai konflikta motīvs, kas mainās tēlu attiecībās un kā aina beidzas. Neaprobežoties ar vispārīgu lugas vai koncerta anotāciju. Cilvēks pirms katras ainas vai dziesmas izlasa kopsavilkumu un uz skatuves var pilnvērtīgi sekot līdz aktieru emocijām, kustībai un mizanscēnām, nebaidoties pazaudēt sižeta pavedienu.
- Var nodrošināt iespēju pirms pasākuma saņemt drukātu scenārija/lugas tekstu vai koncertprogrammu ar pilniem dziesmu vārdiem.
- Koncertos, kur nav vārdu, palīdz vizuāls mūzikas "ceļvedis" jeb grafiska partitūra: Norādīts skaņdarba raksturs (straujš, svinīgs, lēns, melanholisks, pēkšņs sprādziens). Izcelts, kuri instrumenti konkrētajā brīdī dominē (piemēram: "Šeit solo spēlē vijole; pievienojas bungas un orķestra kulminācija"). Tas palīdz vizuāli saistīt skatuvē redzamās mūziķu kustības ar skaņdarba iekšējo dinamiku.
- Var veidot fizikālu skaņas pieredzi ar hēlija baloniem - nedzirdīgiem apmeklētājiem iedod rokās piepūstus hēlija balonus. Turot balonu ar pirkstu galiem, membrāna precīzi pārnēs basa un ritma vibrācijas tieši plaukstās, ļaujot fiziski sajust ritmu un mūzikas intensitāti. Ļoti populāra un lēta prakse pasaules festivālos.

- fizikālu skaņas pieredzi var iegūt arī ja telpā ir elastīga koka grīda (dēļu grīda teātros vai deju zālēs), tad sēdvietas ieteicams izvietot zonās, kur zemo frekvenču (basu) rezonanse vislabāk plūst caur pēdām un krēsla korpusu.
- Sadarbībā ar gaismu māksliniekiem atsevišķi skaņas akcenti vai ritma maiņas tiek papildinātas ar diskrētām gaismas pulsācijām skatuves malās vai zāles perimetrā, padarot muzikālos un dramatiskos triecienus vizuāli uztveramus.
- Var izveidot tēlu un vizuālo zīmju vārdnīcu. Tās ir nelielas kartītes ar tēlu fotogrāfijām un to atpazīšanas zīmēm: kurš aktieris kuru lomu spēlē, kāds kostīms kuram pieder, kādas vizuālas metaforas režisors izmanto (piemēram: "Sarkanā šalle simbolizē briesmas", "Kad gaisma kļūst zila, darbība notiek atmiņās").
- Ja zālē nav subtitru ekrāna, sižeta gaitu vai tekstu var padarīt pieejamu kā PDF vai vienkāršu tīmekļa saiti caur QR kodu pie ieejas.

6.3. Atbalsts cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem - tehnoloģiskie risinājumi

- Zālēs, kurās ir audio pastiprināšanas sistēmas vai vietas vairāk nekā 50 personām, jāierīko indukcijas (dzirdes) cilpa vai līdzvērtīga klausīšanās sistēma vājdzirdīgajiem.
- Ja nav izbūvētas pastāvīgās indukcijas cilpas to vietā var izmantot pārnēsājamās (mobilās) indukcijas cilpas noteiktā sēdvietu sektorā vai nodrošina FM/Wi-Fi klausīšanās ierīču komplektus personām ar dzirdes traucējumiem.
- Jābūt skaidri apzīmētam punktam, kur apmeklētājs pirms pasākuma var bez maksas saņemt uztvērēju; visām koplietošanas ierīcēm un austiņām jābūt dezinficētām, ar pilnībā uzlādētām baterijām un skaidru lietošanas instrukciju vieglajā valodā.
- Lielās zālēs un brīvdabā tulka attēlam ekrānā jāaizņem vismaz 1/6 no ekrāna laukuma (labajā apakšējā vai augšējā stūrī), lai žesti un mīmika būtu skaidri nolasāmi no liela attāluma.
- Subtitru ekrāniem vai projekcijām jāatrodas tādā leņķī un augstumā, lai skatītājam nevajadzētu pastāvīgi grozīt galvu starp skatuvi un tekstu. Jālieto liels, skaidrs bezserifu fonts ar baltiem vai dzelteniem burtiem uz puscaurspīdīga melna fona; rindas garumam nevajadzētu pārsniegt 35–40 zīmes, un tekstam jāparādās sinhroni ar runātāju.
- Katram pasākuma organizatoram ir svarīgi sekot dažādu tehnoloģiju attīstībai, kas ļauj nedzirdīgam apmeklētājam pilnīgāk izjust notiekošo uz skatuves. Piemēram:
 - SubPac vai Music: Not Impossible haptiskās vestes un aprocēs pārveido audio signālus dažādu frekvenču vibrācijās uz ķermeņa (krūtīm, muguras, plaukstu locītavām).
 - Viedās brilles (risinājums, ko plaši izmanto Nacionālajā teātrī Londonā), un subtitri vai pat sinhronizēts zīmju valodas tulka video tiek projicēti tieši brillu lēcā. Tas atrisina problēmu, ka acis nepārtraukti jāpārvieto starp skatuvi un zāles subtitru tablo — teksts "peld" tieši skatītāja redzes laukā virs aktieriem.
 - Transkripcijas lietotnes (Otter.ai, Google Live Transcribe, Web Captioner) Diskusijās, lekcijās, improvizācijās vai ekskursijās, kur nav sagatavota scenārija, runātāja mikrofonu var savienot ar automatizētām transkripcijas lietotnēm

- Ja zālē nav liela ekrāna, teātris vai organizators var nodrošināt lokālu Wi-Fi tīklu un platformu (piemēram, SofiHub vai lokālu tīmekļa lietotni), kas sinhroni ar izrādi rāda konkrētās ainas tekstu vai dialogus lietotāja ekrānā ar melnu fonu un minimālu spilgtumu. Var piedāvāt arī mazus tālruņa turētājus, kas stiprinās pie priekšējā krēsla atzveltnes, lai rokas paliktu brīvas.

6.4. Atbalsts cilvēkiem ar redzes traucējumiem alternatīvie veidi

- Ja ir pieteikta grupa neredzīgu apmeklētāju tad lietderīgi ir organizēt taktilo ievadtūri (Touch Tour). 30–45 minūtes pirms pasākuma sākuma neredzīgiem apmeklētājiem tiek dota iespēja uzkāpt uz skatuves vai ieiet izstādes telpā. Cilvēks var ar rokām aptaustīt skatuves izmērus, dekorācijas, mēbeles, galvenos rekvizītus un kostīmu audumus, gūstot skaidru telpisko priekšstatu par vidi, kurā risināsies darbība.
- Pie ieejas vai pirms konkrētas izrādes/izstādes tiek iedots komplekts ar reāliem priekšmetiem — izmantotajiem materiāliem (māls, koks, zīds, metāla detaļas), vēsturisku priekšmetu analogiem vai pat raksturīgām smaržām (piemēram, vīraks, priežu skuja, jūras zāles), kas palīdz sajust norises atmosfēru caur tausti un ožu.
- Var veidot pašgatavotas reljefās kartes un skatuves shēmas (izmantojot dažādu faktūru papīru, virvītes, reljefas uzlīmes), kas ļauj ar pirkstiem izprast, kur atrodas skatuve, orķestra bedre, ieejas un kā izkārtotas zāles rindas.

6.5. Atbalsts cilvēkiem ar redzes traucējumiem - tehnoloģiskie risinājumi

- Vis ērtākais ir sinhronais audioapraksts. Speciāli sagatavots stāstījums, kas lakoniski raksturo vizuālo darbību (tēlu kustības, neverbālās reakcijas, skatuves maiņas, kino kadrus vai izstādes eksponātus) un tiek ievietots aktieru runas un mūzikas dabiskajās pauzēs. Tiek izmantotas mazjaudas radiofrekvenču (FM), infrasarkanās (IR) sistēmas vai vietējais Wi-Fi straumējums tieši apmeklētāja viedtālrunī (piemēram, caur tādām lietotnēm kā Sennheiser MobileConnect). Apmeklētājam nodrošina vieglu, atvērta tipa vienas auss austiņu, lai viena auss uztvertu audioaprakstu, bet otra dzirdētu zāles dabisko telpisko skaņu, aktieru balsis un orķestri.
- Digitālajiem materiāliem, pasākuma aprakstiem un programmām tīmeklī jābūt veidotiem atbilstoši digitālās pieejamības standartiem (WCAG 2.1 AA līmenis), nodrošinot pareizu virsrakstu hierarhiju, alternatīvos teksta aprakstus (ALT tagus) attēliem un saderību ar ekrānlasītājiem.
- Ja ekspozīcijā vai pasākumā tiek izsniegti planšetdatori vai viedierīces satura uztverei, to programmatūrai jābūt pilnībā saderīgai ar ekrānlasītājiem. Skārienjutīgajiem ekrāniem jābūt dublētiem ar fiziskām, taktili sataustāmām pogām vai skaidri strukturētu audio izvēlni, lai cilvēks bez redzes kontroles spētu patstāvīgi izvēlēties ierakstus.

6.6. Atbalsts cilvēkiem ar kognitīviem traucējumiem

- Pirms pasākuma vai apmeklējuma nodrošināt sagatavošanās materiālu — vizuālu stāstu ar reālām fotogrāfijām un vienkāršiem aprakstiem: Kas notiks pasākuma laikā un kādi triggeri var būt. Šāds materiāls ievērojami mazina neziņu un trauksmi. Sagaavošanās materiālā izmanto Vieglo valodu
- Drukāta vai digitāla programma ar skaidru notikumu secību un laikiem, lai apmeklētājs varētu sekot līdzi: kas notiek tagad, kas sekos pēc tam un kad būs beigas vai starpbrīdis.

Brīdinājumi par sensorajiem kairinātājiem konkrētos brīžos — piktogrammas par pēkšņiem skaļiem trokšņiem, tumsas iestāšanos zālē, dūmu efektiem vai spilgtu gaismu uzliesmojumiem.

- Kultūras norisēs (teātrī, koncertos, kino) var tikt rīkoti seansi ar mazinātiem sensorajiem kairinātājiem: zālē netiek pilnībā izslēgta gaisma, skaņas līmenis ir klusāks, nav pēkšņu specefektu. Šādās norisēs valda brīvāka atmosfēra — apmeklētājam ir atļauts izrādīt emocijas, runāt, kustēties vai nepieciešamības gadījumā brīvi iziet no zāles un atgriezties.
- Zāles tuvumā jānodrošina klusā telpa vai sensorā atpūtas zona ar mierīgu gaismu un ērtiem sēdekļiem spriedzes mazināšanai.

VII. POSMS: PALĪGTĒLPAS UN ĒRTĪBAS

7.1. Kafejnīca, ēdināšanas zona

- Vismaz vienai letes daļai jābūt pazeminātai līdz 0,75 – 0,85 m augstumā no grīdas, ar vismaz 0,90 m brīvu platumu un brīvu nišu kājām apakšā (vismaz 0,70 m augstumā un 0,50 m dziļumā), lai ratiņkrēslā sēdošs apmeklētājs varētu piebraukt klāt.
- Norēķinu karšu terminālim jābūt ar pietiekami garu vadu vai bezvadu, lai to varētu ērti pasniegt sēdošam cilvēkam; skārienjutīgajiem ekrāniem jānodrošina fiziskas pogas vai skaņas signāli PIN koda ievadei.
- Vismaz daļai galdiņu jābūt ar brīvu apakšu bez centrālām konstrukcijām (virsmas augstums ap 0,75 – 0,80 m, brīvā telpa kājām vismaz 0,70 m).
- Sēdvietu zonā jānodrošina stabils krēsls ar atzveltni un roku balstiem, ne tikai augstie bāra bāra benķi.
- Pie galdiņiem jāparedz brīvs laukums ratiņkrēsla, bērnu ratiņu vai suņa-pavadoņa ērtai novietošanai blakus.
- Eju platumam starp galdiņiem un rindu barjerām jābūt vismaz 1,20 – 1,50 m, lai ratiņkrēslu lietotāji un cilvēki ar staiguljiem varētu brīvi izmainīties.
- Ārpus telpām (festivālos, parkos) ēdināšanas zonai jāatrodas uz cieta, stabila seguma (nevis uz irdenām smiltīm vai dziļas zāles); kabeļu vadiem obligāti jābūt nosegtiem ar lēzeniem aizsargtiltiņiem.
- Drukātajai ēdienkartei jābūt pieejamai lielajā drukā (vismaz 18–20 pt, matēts papīrs, augsts kontrasts) vai digitāli nolasāmai caur QR kodu viedtālrunī.

7.2. Piekļūstamas tualetes telpas pamatkritēriji un aprīkojums . <https://likumi.lv/ta/id/326992-buvju-visparigo-prasibu-buvnormativs-lbn-200-21>

- Ja ēkā tualetes izkārtotas blokos, neatkarīgi no tur esošām pielāgotām tualetēm, vismaz vienai ir jābūt ārpus bloka. To izmantos cilvēki ar pretējā dzimuma asistentu.

- Minimālie telpas iekšējie izmēri ir vismaz $2,20 \times 2,20$ metri (rekonstrukcijās un ierobežotās vietās pieļaujams ne mazāk kā $1,80 \times 2,20$ m vai $1,60 \times 2,20$ m), lai nodrošinātu brīvu apgriešanās laukumu vismaz 1,50 m diametrā un vietu asistentam.
- Durvju vērtnes brīvais platums nav mazāks par 0,90 metri (bez sliekšņa; pieļaujamais noapaļotais sliekšnis līdz 10–15 mm).
- Durvīm obligāti jāveras uz āru vai jābūt bīdāmām, lai samaņas zuduma vai kritiena gadījumā cilvēka ķermenis nenosprostotu durvis.
- Durvju iekšpusē visā vērtnes platumā 0,80–0,90 m augstumā jāuzstāda horizontāls rokturis durvju ērtai aizvilkšanai. Slēdzenei jābūt ar pagriežamu kloķi (nevis mazu pogu), un tai jābūt viegli atslēdzamai no ārpuses avārijas gadījumā.
- Tualetes poda sēdvirsmas augstumam jābūt 0,45 – 0,50 metri no grīdas. Attālumam no poda priekšējās malas līdz aizmugurējai sienai jābūt ap 0,70 – 0,80 metriem, lai būtu viegli pārkāpt no ratiņkrēsla.
- Brīvā telpa pārsēšanās manevram: Vismaz vienā poda pusē (vēlams abās) jānodrošina vismaz 0,90 metrus (optimāli 1,00 m) plata brīva piebraukšanas zona.
- Abās poda pusēs 0,75 – 0,85 metru augstumā un 0,60 – 0,70 m atstatumā vienai no otras jāuzstāda horizontālas atbalsta margas. Vismaz vienai margai (pārsēšanās pusē) jābūt viegli paceļamai vertikāli ar vienu roku un nofiksējamai augšējā stāvoklī. Margā vēlams iestrādāt tualetes papīra turētāju un ūdens nolaišanas pogu.
- Izlietnes virsmas augstumam jābūt 0,75 – 0,85 metri no grīdas, ar plakanu sifonu un pilnīgi brīvu nišu apakšā (vismaz 0,70 m augstumā un 0,50 m dziļumā), lai ratiņkrēsla lietotājs varētu piebraukt ar ceļgaliem.
- Ūdens jāucējkrānam jābūt ar garu sviru (elkoņa vadību) vai bezkontakta sensora jāucējkrānam ar automātisku temperatūras ierobežotāju (lai novērstu applaucēšanās risku).
- Spoguļa apakšējai malai jāatrodas ne augstāk kā 0,90 metri no grīdas (vai jāizmanto liels vertikāls spogulis no 0,90 m līdz 1,90 m, vai spogulis ar regulējamu slīpuma leņķi).
- Atkritumu tvertnei jābūt atvērtai vai ar roku/sensoru atveramai (nevis ar kājas pedāli).
- Telpā obligāti jāierīko avārijas izsaukuma sistēma (SOS). Tā sastāv no trauksmes auklas vai lentas, kas stiepjas pa perimetru gar grīdu: viens vilkšanas elements atrodas pie poda 0,80 – 1,00 m augstumā, bet apakšējais gals — ne augstāk par 0,10 – 0,15 m no grīdas, lai cilvēks varētu izsaukt palīdzību arī kritiena gadījumā. Sistēmai jānodod gaismas un skaņas signāls gan telpā (apliecinot, ka izsaukums pieņemts), gan ārpusē virs durvīm un pie dežuranta/apsardzes pults.
- Sanitārajam aprīkojumam (podam, sēdriņķim, margām, durvju rokturiem) jābūt ar vismaz 70% krāsu kontrastu pret fona sienām un grīdu (piemēram, tumšs sēdriņķis un margas uz gaišu flīžu fona).

7.3. Pagaidu tualetes brīvdabas pasākumos:

- Pasākumā, neskatoties uz apmeklētāju skaitu, ir jānodrošina speciālā tualete. Jāizvēlas specializētās pieejamās kabīnes ar iekšējiem izmēriem vismaz $1,50 \times 1,50$ m (ieteicams $2,00 \times 2,00$ m).
- Jāpārlicinās, lai ceļš uz to ir bez barjerām un tās atrodas ne tālāk kā 100 m no pasākuma norises vietas.
- Gadījumos, kad speciālo tualeti neiznomā, bet tā ir uz vietas, jāpārlicinās vai tajā ir rokturi abās poda malās, manevrēšanas laukums pie poda ir vismaz 150cm, poda vienā vai abās malās ir brīva vieta 80cm.
- Vēlams izlietne ar iespēju pabraukt ar ratiņkrēslu zem tās.
- Ieejai jābūt pilnīgi vienā līmenī ar zemi vai aprīkotai ar stingru, lēzenu metāla rampu bez pakāpiena.
- Tualetei jābūt novietotai uz cieta pamata un savienotai ar galvenajiem pasākuma celiņiem, nodrošinot autonomu apgaismojumu iekšpusē arī tumšajā diennakts laikā.

7.4. Piekļūstamas garderobe:

- Vismaz vienai garderobes letes sekcijai jābūt pazeminātai līdz 0,75 – 0,85 metriem augstumā no grīdas, lai tā būtu ērti sasniedzama sēdus pozīcijā.
- Pirms garderobes letes jānodrošina brīvs manevrēšanas laukums vismaz $1,50 \times 1,50$ metri diametrā, lai ratiņkrēsli lietotājs vai cilvēks ar staiguli varētu brīvi apgriezties un izmainīties ar citiem apmeklētājiem.
- Ja garderobes pieejai tiek izmantotas rindu norobežojošās barjeras, eju platumam starp tām jābūt vismaz 0,90 – 1,20 metriem, un barjeru apakšējā mala nedrīkst būt gaisā virs 0,35 metriem no grīdas, lai tās uztvertu ar balto spieķi.
- Līdz garderobes letei jāved kontrastējošām taktilajām vadulām grīdā.
- Numuriņiem jābūt ar taktilu reljefu (izvirzītiem cipariem vismaz 1 mm augstumā) vai Braila rakstu, lai cilvēks ar redzes traucējumiem varētu patstāvīgi noteikt savu numuru.
- Garderobes tiešā tuvumā obligāti jāizvieto stabili soliņi vai krēsli ar atzveltnēm un roku balstiem (sēdekļa augstums ap 0,45 – 0,50 m), lai seniori un cilvēki ar kustību traucējumiem varētu droši apsēsties, novelkot mēteli vai pāraujot apavus. Blakus soliņam jāparedz brīvs horizontāls laukums ($0,90 \times 1,40$ m) ratiņkrēsli, bērnu ratiņus vai somas novietošanai.
- Garderobē jāparedz droša vieta apmeklētāju personīgo pārvietošanās palīgīdzekļu bezmaksas uzglabāšanai pasākuma laikā (piemēram, staiguliem, rezerves kruķiem, saliekamajiem ratiņkrēsliem).
- Ja ir paredzēta pašapkalpošanās, tad standarta augstie pakaramie ($1,50 – 1,70$ m) nedrīkst būt vienīgā pieejamā opcija. Daļai drēbju pakaramo un āķu jāatrodas pazeminātā līmenī — $1,00 – 1,20$ metri no grīdas, lai tos varētu aizsniegt ratiņkrēsli lietotāji un maza auguma cilvēki.

VIII. POSMS: DROŠĪBA UN EVAKUĀCIJA

8.1.Drošības un evakuācijas nodrošināšana

- Vizuālais un skaņas dublējums: Trauksmes signālam vienlaikus jābūt gan akustiskam (sirēna, balss paziņojums), gan vizuālam (spilgtas mirgojošas stroboskopiskās bākas/ugunis) visās publiskajās telpās, tostarp zālēs, gaitenīs un pielāgotajās tualetēs, lai brīdinājumu laikus uztvertu nedzirdīgi un vājdzirdīgi cilvēki.
- Balss paziņojumi: Automatizētajiem balss paziņojumiem jābūt mierīgiem, skaidriem, bez liekas atbalss un formulētiem vienkāršā, nepārprotamā valodā (norādot konkrētu rīcību, nevis tikai atskaņojot trauksmes toni).
- Evakuācijas eju un durvju brīvajam platumam jābūt vismaz 1,20 metriem (optimāli 1,50 m), lai nodrošinātu netraucētu ratiņkrēslu, bērnu ratiņu un blīvas cilvēku plūsmas kustību.
- Evakuācijas maršrutos nedrīkst būt sliekšņu (maksimālais pieļaujamais noapaļotais sliekšnis līdz 15 mm), atsevišķu neiezīmētu pakāpienu vai šauru rotējošo durvju/turniketu.
- Evakuācijas ceļiem jābūt brīviem, tos nedrīkst izmantot nevajadzīgu lietu glabāšanai.
- Pie evakuācijas kāpnēm daudzstāvu ēkās jābūt izvietotiem specializētiem evakuācijas krēsliem cilvēku ar kustību traucējumiem drošai nogādāšanai lejup pa kāpnēm.
- Personālam jābūt praktiski apmācītam šo krēslu lietošanā un pacelšanas paņēmienos.
- Lielās hallēs evakuācijas virzienam jābūt nepārtraukti iezīmētam arī pie grīdas vai 0,30–0,40 m augstumā no tās (ar spīdošām fotoluminiscējošām joslām vai zemā līmeņa lampām).
- Kāpņu margām jānodrošina nepārtraukts taktils marķējums, kas norāda stāva numuru un virzienu uz izeju.
- Evakuācijas ceļiem no skatītāju vietām jābūt vismaz 1,20–1,50 m platiem, bez sliekšņiem un ar nepārtrauktu apgaismojumu diennakts tumšajā laikā.
- Evakuācijas plāniem pie sienām jāatrodas 1,20–1,40 m augstumā, ar augstu kontrastu, skaidru un nepārslogotu grafiku. Ieteicams izmantot taktilos evakuācijas plānus ar reljefu izeju maršrutu un paskaidrojumiem Braila rakstā galvenajos pulcēšanās mezglos.
- Pasākuma rīkotājiem un zāles personālam jābūt instruētiem par apmeklētāju ar invaliditāti evakuācijas kārtību — personālam jāzina precīzas pielāgoto vietu atrašanās vietas zālē.
- Brīvdabas pasākumos evakuācijas vārtiem jābūt atvērtiem vai tūlītēji atveramiem visā to platumā, bez dubļu, kabeļu vai sliekšņu radītiem šķēršļiem.

8.2. Rīcības protokols personāla rīcībai akūtās situācijās:

- Prast diskrēti nodrošināt atbalstu un mierīgi piedāvāt palīdzību sensorās pārslodzes un panikas lēkmes gadījumos. Nodrošināt piekļuvi klusajai telpai, dzeramajam ūdenim un mazināt apkārtējo kairinātāju ietekmi, neradot lieku uzmanību.
- Medicīniskās ārkārtas situācijas: Prast sniegt pirmo palīdzību medicīniskās ārkārtas situācijās (tostarp epilepsijas lēkmes vai pēkšņa samaņas zuduma gadījumā) un operatīvi izsaukt Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienestu, nodrošinot brīvu piekļuvi mediķiem.
- Zināt precīzu kārtību apmeklētāju ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem drošai pavadīšanai un evakuācijas krēslu lietošanai kāpņu telpās, ievērojot mierīgu, skaidru komunikāciju bez panikas veicināšanas

IX. POSMS: PERSONĀLS UN APKALPOŠANA

9.1. Personāla regulāra apmācība un izpratne par daudzveidību:

- Visiem iesaistītiem klientu apkalpošanā darbiniekiem (kasieriem, apsardzei, garderobistiem, vietu ierādītājiem, brīvprātīgajiem un administratoriem) jāiziet praktiskas apmācības par saskarsmi ar cilvēkiem ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem (kustību, redzes, dzirdes, kognitīviem un neredzamajiem traucējumiem).
- Apmācībās jāiekļauj korekta terminoloģija, cieņpilna valoda un stereotipu mazināšana (attieksme kā pret līdzvērtīgu klientu, nevis aprūpes objektu).
- Darbiniekiem skaidri jāpārzina iestādes fiziskā vide — kur atrodas pielāgotās tualetes, lifti, rampas, klusās telpas un kā tās atslēgt vai iedarbināt bez liekas aizkavēšanās.
- Cieņpilnas komunikācijas un saskarsmes pamatprincipi.
- Personālam jāprot patstāvīgi ieslēgt, izsniegt un elementāri pārbaudīt visas iestādes pieejamības iekārtas: mobilos pacēlājus, indukcijas cilpu uztvērējus, FM/Wi-Fi austiņas un audiogidus.
- Personālam jābūt skaidrai instruktāžai, ka servisa suņi un suņi-pavadoņi ir dienesta darba suņi, kuriem atbilstoši likumam ir brīva piekļuve visām publiskajām zonām, tostarp zālēm, kafejnīcām un izstādēm.
- Zāles personālam jābūt vēlējamam un proaktīvam — jāpamana apmeklētāji, kuriem nepieciešams atbalsts vietas atrašanās, jānodrošina brīva pieeja ratiņkrēslu zonām (novācot liekos krēslus pirms skatītāja ierašanās).